

De verhouding van Cyriel Buysse tot de Vlaamse Beweging en „Van Nu en Straks” - Een nieuw document -

door

Dr. Marc GALLE

Enkele maanden geleden trof ik onder een aantal geschriften en documenten die de erven van Cyriel Buysse mij ter hand hadden gesteld, een manuscript aan van drie bladen waarvan drie zijden door de auteur werden beschreven. Dit manuscript lijkt door de schrijver bedoeld te zijn als een boodschap voor wie later zijn verhouding tot de Vlaamse Beweging en *Van Nu en Straks* zou bestuderen. In de eerste plaats moet ik u meedelen dat Buysse aan zijn tekst blijkbaar zelf correcties of wijzigingen heeft aangebracht en dat hij slechts in fine en haastig zijn scheiding van *Van Nu en Straks* belicht, wel bewust van de mogelijkheid dat deze scheiding op verschillende wijzen zou kunnen worden geïnterpreteerd. Het document dat ik hier zal behandelen is, voor zover mij bekend, ongepubliceerd gebleven.

Cyriel Buysse was aanvankelijk een non-conformist in het enge Vlaanderen van vóór de Eerste Wereldoorlog. De meeste critici en recensenten waren behoudend en hun houding tegenover de jonge schrijver – die nochtans nooit met opzet zou provoceren – was eerder afwijzend. Wel gaf Buysse af en toe een voor Vlaanderen minder gangbare naturalistische beschrijving. Hij heeft ook de gemeenteraad van zijn gemeente wel eens gehekeld. Grosso modo had hij niet de geaardheid van een opstandeling, nog minder van een anarchist.

Buysse was al spoedig in contact gekomen met de Franse literatuur. Parijs was toen het literaire centrum. Ook voor Nederland voelde hij veel sympathie. Uit een aantal brieven die we in ons bezit hebben en die gericht waren aan zijn tante Virginie Loveling, hebben we kunnen afleiden dat Buysse heel gevoelig was voor kritiek. Hoe verheugd moet hij dan niet zijn geweest, toen hij vernam dat Willem Kloos zijn novelle *Die Biezenstekker* in *De Nieuwe Gids*¹ zou publiceren. De voetnoot die Kloos eronder plaatste, was zeker op zichzelf al een reden om nog trotser te zijn.

1. 5de jg. (1889-1890), blz. 186-212.

Die voetnoot luidde als volgt: „Ofschoon deze studie in het Vlaamse taaleigen is gesteld, meenden wij haar toch onzen lezers niet te mogen onthouden”². In 1889 verscheen dus *De Biezensteker*. Toen was August Vermeylen 17 jaar. Hij was nog een schooljongen die bij voorkeur in de contramine stond tegen al wat gevestigde orde is. We lezen verder bij A. Westerlinck in zijn studie *De Wereldbeschouwing van August Vermeylen*: „Hij houdt van schelden tegen het akademisme, het filisterdom, de ‘kikkers en de puiten’, zoals hij de bourgeois in zijn (...) olijke ‘Ballade der Regenschermen’ noemt”³. De 20-jarige universiteitsstudent Vermeylen en de 24-jarige Emmanuel de Bom vragen in 1892 aan de 33-jarige Buysse of hij met hen een nieuw tijdschrift wil oprichten. Deze daad lijkt wel op een erkenning maar we dienen er onmiddellijk aan toe te voegen, dat Vermeylen in die tijd meer berucht was om zijn anarchistische overmoed dan om zijn literaire eigenschappen. Uit de brieven van De Bom aan Buysse blijkt ook dat voor de mooie uitgave van *Van Nu en Straks* veel geld nodig was. Vermeylen en De Bom hadden gerekend op de geldelijke steun van de zoon van een Nevels fabrikant. Deze heeft echter onmiddellijk zijn jonge vrienden ervoor gewaarschuwd dat hij over geen „fondsen” beschikte.

Buiten deze betrekkelijke erkenning van zijn waarde werd Buysse in Vlaanderen niet verwend. Meer dan eens werd hij heel scherp aangevallen. Zoals dat zoveel gebeurt – een artiest blijkt kwetsbaarder te zijn dan een ander sterveling – werd ook Buysse ontmoedigd door deze houding. Dezelfde ontmoediging treffen we aan o.a. bij Du Perron, Couperus, Hugo Claus. Ook deze laatste heeft Vlaanderen heftig gekapitteld omdat het zijn werken niet las, maar – o tempora ! o mores ! – dit wordt hém minder kwalijk genomen dan men het vroeger zijn voorganger Buysse had gedaan.

Onder de schrijvers die zich in hun land benadeeld voelen of wanen, zijn er die naar een ander land uitwijken, er zijn er die in een andere taal beginnen te schrijven. Buysse had kennis gemaakt met een aantal franstalige Belgische auteurs. Hij bewonderde het talent van Maeterlinck⁴ en Maeterlinck bewonderde zijn werk. Buysse werd in 1895 redactielid van *Le Réveil* en hij publiceerde in dit tijdschrift een aantal Franse novellen. In zijn privéleven had voordien een voorname gebeurtenis plaatsgehad die zonder twijfel zijn gevoel van ontmoediging nog intenser had gemaakt. Er was een verhouding tot stand gekomen tussen hem en Rosa Rooses, de dochter van Max Rooses. Ik heb de tientallen brieven gelezen die

2. *Ibid.*, blz. 186.

3. Antwerpen, z.d., blz. 13.

4. Vermeylen, van zijn kant, schreef een parodie op *Aglavaine et Sélysette*.

deze jongedame aan haar geliefde schreef. De antwoorden zijn zoek. Aan deze verhouding moet Buysse heel veel belang hebben gehecht. Deze brieven heeft hij altijd – dit is in casu gedurende ongeveer veertig jaar – met grote zorg bewaard. Max Rooses was tegen deze verhouding. De invloed van een familielid van Buysse, Louis Fredericq, was hieraan niet vreemd.

In 1896 verlaat Buysse ons land. In 's-Gravenhage trouwt hij met een andere bewonderaarster van zijn werk, de gefortuneerde weduwe Nelly Dyserinck.

Dacht Buysse in de eerste plaats aan Rooses en Fredericq toen hij zijn berucht artikel *Flamingantisme en Flaminganten* in *De Amsterdammer* van 17 januari 1897 schreef? Ik citeer enkele zinnen uit dit lange artikel: „Men moet een tijd met de flaminganten geleefd hebben om te weten op welke manier de stugst-intransigenten onder hen de hun zoo dierbaar zijnde grondbeginselen toepassen. Men moet in hun huizen een van die feesten hebben bijgewoond waar nooit, ook door henzelf en door hunne kinderen, een ander woord dan fransch gesproken wordt; men moet ze volgen in die magazijnen waar al hun boodschappen in 't fransch geschieden; men moet, o comble! even op straat met de, ik weet niet hoeveel, leden der Vlaamsche Academie meelopen, die, zodra de zitting afgeloopen is, zonder de minste schaamte adieu zeggen aan het officieel 'Nederlands' dat zij onder hun koepeltje gesproken hebben, om gezellig in Belgisch-Fransch – hun gewone taal, – te gaan praten! Het is een lamentebele, voortdurende tegenspraak tusschen principieel en daad, en 't ergste van al bestaat nog hierin dat het hunne schuld niet is: het is fataal, het kan niet anders...” Verder zegt hij naar aanleiding van de gepropageerde vervlaamsing van het onderwijs: „Wie, in België, die nog zijn gezond verstand heeft, kan bv. de flamingantische ideeën van opvoeding met het Nederlandsch als voertaal goedkeuren...” Over de Vlaamse schrijver: „Onbekend, onbeminde en ongelezen in zijn eigen land, heeft hij als eenige toevlucht voor zijn pennevruchten de Hollandsche tijdschriften en uitgevers, die hem, op zeer weinig uitzonderingen na, het gezondene als onbruikbaar terugsturen.” En verder luidt het: „Men moet eenmaal de moed hebben het zichzelf te bekennen: het Vlaamsch is een arme, kleine taal, en een schrijver van talent kan het maar diep betreuren dat hij over geen beter voertuig van gedachten-verspreiding beschikt.” De bijna volledige tekst van dit artikel treffen we aan bij Ant. van Elslander⁵. Terloops kan ik erop wijzen dat Buysse in 1888 een novelle *Twee herinneringen* had geschreven, waarin hij had verteld

5. Cyriel Buysse. *Uit zijn Leven en zijn Werk*, Antwerpen 1961, blz. 6-10.

over een Ierse vrouw die hem tijdens zijn reis in de V.S. met weemoed had gesproken over haar vaderland en de verdrukking die er heerste : „En tot vertrouwelijkheid gestemd vertelde ik haar, hoe ook het Vlaamsche volk in ons eigen land mishandeld werd, hoe onze taal veracht, misprezen, uit nagenoeg alle beraadslagingen was verbannen ; hoe de rechten van méér dan de helft des volks miskend, verloochend werden.”

De reactie in Vlaanderen was heftig. In de eerste plaats omdat enkele franstalige senatoren deze uitlatingen gebruikten om de gelijkheidswet te bekampen. Buysse had toen al impliciet afscheid genomen van *Van Nu en Straks*. Vermeylen zelf zei later aan L. Sourie⁶, dat Buysse zijn aandeel in de drukkosten van de eerste reeks van hun tijdschrift niet had willen vereffenen en dat dit gelijk stond met ontslag. Dit gebeurde in 1895, want bij Van Elslander lezen we in een brief van Buysse aan De Bom (9-3-1895) : „Het spijt me, maar geldelijk kan ik de zaak niet ondersteunen”⁷. Ook Vermeylen antwoordde in 1897 op Buysse's beweringen. In 1897, dus het jaar waarin Buysse zijn berucht artikel had gepubliceerd, heeft Vermeylen het al over de „vroegere” mederedacteur van *Van Nu en Straks*. Hierover straks meer.

Cyriel Buysse stond na zijn artikel meer dan ooit geïsoleerd. Geregeld keerde hij uit Nederland terug naar Afsnee en de Molenberg in Deurle. In Afsnee ontving hij zijn vrienden Maeterlinck, Bazalgette, Emile Claus en ook één keer Couperus. Op de Molenberg in Deurle schreef hij. In 1903 pleit Buysse⁸ voor een Algemeen Beschaafde Omgangstaal in Vlaanderen. Hij pleit voor een Vlaamse Hogeschool en beschouwt het als een „onvermijdelijke rechtvaardigheid” dat de Vlamingen in hun eigen taal universitair onderricht zouden krijgen. Maar hij vraagt aan de flaminganten dat ze in plaats van te schelden op de Franse taal eerst hun eigen taal zouden „beschaven”. In zijn scheppende werk had hij al in 1900⁹ een dergelijke houding aangenomen. In *'n Leeuw van Vlaanderen* sympathiseert hij met de held Kappuijns die het tijdens een meeting tegen de flaminganten opneemt : „Zeiker, zei ik, zeiker hên de flaminganten uuk goe wirk gedoan, gelijk bei vuurbeeld de kennesse van 't Vloamsch verplichtend te moaken vuur rechters, avocoaten, lieroars en alle soort van ambtenoaren hier in Vloanderen. Al die deinge moeste goedgekeurd en verdedigd worde, en alles wat er nog in die richteinge te doen was moest en zoe verkreige worde. Moar woa kon da verder nen oarmen duuvel

6. *Van Nu en Straks. Historiek. Betekenis*, z.p., 1953, blz. 82.

7. *Op. cit.*, blz. 64. Deze brief wordt bewaard in het A.M.V.C.

8. *Groot Nederland*, 1ste jg. (1903), I, blz. 350-352.

9. *'n Leeuw van Vlaanderen*, Amsterdam 1900.

van ne wirkman schelen of hij in 't Fransch of in 't Vloamsch zeinen honger zoe uitschrieuwe ! d'Huufdzoake vuur hem was gienen honger mier te leien, en as hij dat èn in 't Fransch èn in 't Vloamsch kon eischen, dan zoên ze 't zeiker nog wel beiter verstoan in de weireld dan as hij 't moar in 't Vloamsch alliene 'n riep ! Joas, gezellen, dat hên we ierst en vuural nuudig : 'n beiter lot in de weireld, mier ruste, minder sloavenarbeid, huuger luun, beiter weunijnge, beiter eiten ! Loat de reike meinschen nou moar onder mallekoar vechten om te weiten of da ze woa verzen en woa romans in 't Fransch of in 't Vloamsch zulle leizen : loater, as onze stoffelijke welstand voldoende zal verbeiterd zein, zulle we doar uuk wel in meispreiken en zeggen woa dat onz' opinie es in zoake van toal en van keunste. Loater, as we zuu goed Fransch zulle keunen als de flaminganten, die onder mallekoar alteid Fransch spreiken, zulle we dan uuk meschien Vloamsche verzen en romans leizen of schreiven. Vuur 't uugenblik hên we wat anders nuudig. Vuur 't uugenblik 'n zein 't gien romans noch gien verzen die we moeten hên, moar buufstikken..."¹⁰

Ary Delen stond aan de zijde van Buysse. Buysse schreef hem een brief die we nog niet konden vinden, om zijn spijt uit te drukken over wat gebeurd en gezegd was. Op 26 februari 1909 publiceert Lode Baekelmans in de *Vlaamsche Gazet* een lovend artikel over Buysse. Op 3 maart 1909 schrijft Buysse in deze krant dat zijn beweringen „geen steek meer houden”. Hij heeft „een goede zaak met een verkeerde hoofdleiding” verward. Hij vraagt nog eens dat men zou ophouden met de Franse taal aan te vallen. Hij acht zich gelukkig omdat er onder het Vlaamse volk „rechts-en waarheidsbewustzijn” is gekomen.

Men begon, vooral onder de impuls van Ary Delen en André de Ridder, Buysse in Vlaanderen te huldigen. Dit gebeurde op 9 april 1911 te Antwerpen, op 20 september alweer te Antwerpen, op 27 oktober 1929 te Brussel, op 14 december 1929 te Gent. Behalve Dr. Jan Grauls toonden de katholieken zich eerder koel, wat Buysse alweer, zoals blijkt uit zijn brieven aan Ary Delen, erg ontmoedigde. In een brief (13 maart 1911) schrijft hij dat hij begrijpt dat sommige Vlaamsgezinden hem nooit zijn vroegere woorden zullen vergeven¹¹. Hij begrijpt dat men hem „ongenadig de vroegere zonde deed uitboeten”. Buysse bleef nu gelaten. Op 2 juli 1929 schreef hij aan Mussche o.m. : „Ik heb ongelijk gehad bedoelde artikels te schrijven in den zin zooals ik ze destijds ge-

10. *Ibid.*, blz. 82. Men herkent in deze held de politicus Ed. Anseele.

11. Vgl. o.m. Ernest van der Hallen in *Jong Dietschland*, 3de jg. (1929), blz. 636 en de moedige verdediging van Buysse door Gerard Walschap in *Hooger Leven*, 3de jg. (1929), blz. 1333.

schreven heb. Dit werd reeds vroeger door mij erkend. Ik was in dien tijd verbitterd door de houding en de handelwijze van sommige officieele flaminganten tegenover mij. Ik heb ten onrechte een goede en waardige zaak verward met de persoonlijkheid van hen die ze heetten te verdedigen en die mij vijandig gestemd waren." Nadat hij zijn spijt erover had uitgesproken dat een aantal Vlamingen in de kaart van Duitsland hadden gespeeld, schreef hij verder : „Ik stel (...) met groot genoegen vast, dat de Nederlandsche taal in Vlaanderen, vooral de laatste jaren, zoveel vooruitgang heeft gemaakt ¹²." *Uleken* ¹³ is de roman van de opstand tegen al wat Vlaanderens ontwikkeling in de weg stond. „De weireld es veranderd, tante !" roept Allewies triomfantelijk en de jeugdige onderwijzer voegt eraan toe : „We hebben het volk met ons. Vlaanderen is ontwaakt. Vlaanderen is tot bewustzijn gekomen". De roman eindigt als volgt : „Boven op de stuurstang van de 'piedesiekel' van Allewies stond het leeuwenvlaggetje licht te wapperen..." (p. 205).

Wat nu het nieuwe document betreft, dat ik heb aangetroffen, ik schrijf het over met commentaar :

„Reeds vroeger, jaren geleden, in een brief aan Ary Delen, en dan later weer, in een schrijven aan de Vlaamsche Gazet, heb ik, *ongevraagd*, de bekentenis afgelegd dat ik mij destijds, tegenover de vlaamsche zaak, te kras heb uitgelaten. Ik bekende, en beken nog, dat ik te veel de toenmalige leidsmannen der Vlaamsche Beweging met de zaak zelve verwarde. De leiding leek mij slecht, archi-slecht en ik had zóó geleerd de zaak met de mannen vereenzelvigd te zien, dat het mij een oogenblik aan helderheid ontbroken heeft om die uit elkaar te houden. Ik heb de gevolgen van die vergissing gedragen en ben bereid ze zonder mopperen te blijven dragen."

Uit deze passus leren we niets nieuws, behalve dan dat Buysse al jaren vóór zijn artikel in de *Vlaamsche Gazet* in een brief aan Ary Delen een bekentenis had afgelegd.

De tweede bladzijde nu :

„Ik ben vóór een vlaamsche hoogeschool. Die had moeten bestaan sinds België als onafhankelijk land bestaat. Ik ben voor een Vlaamsche Hoogeschool, als 't niet anders kan mèt dwang, maar liefst zónder dwang omdat ik dwang hatelijk vind. Praktische middelen om het doel te bereiken, ken ik niet, dat is mijn zaak niet. Ik voel alleen het beginsel : liefst zonder dwang, maar

12. Gepubliceerd door Dr. Rob. Roemans in *Kritische Bibliographie van Cyriel Buysse gevolgd door een bibliographie over Cyriel Buysse*, Kortrijk 1931, blz. 82.

13. Gent 1926.

Reeds vroeger, jaren geleden, in een
 brief aan Ary Deken, en des later weer, in
 een ophijzen aan de Vlaamsche Gaeft, heb
 ik, ongewoont, de bekenenis afgelegd
 dat ik mij destijds, tegenover de Vlaamsche
 zaak, te kras heb uitgelaten. Ik betonder,
 en beten mog, dat ik te veel de ^{hunnelijke} Christmannen
 der Vlaamsche Beweging met de zaak
 zelve verward. De leiding heeft mij slacht,
 archi.-slacht en ik had zoo geleerd de
 zaak met de mannen vereengelijkt te
 zien, dat het mij een oogenblik van helder-
 heit ontbroten heeft om die uit elkaar te
 houden. Ik heb de gevolgen van die
 verrijning gedragen en ben bereid ze zonder
 mopperen te blijven dragen.

2/
/

Ik ben voor een Vlaamsche Hoogeschool,
die het meêst bestaan vindt België als
onafhankelijk land bestaat. Ik ben voor
een Vlaamsche Hoogeschool, ^(niet anders kon) als t'vondt
mîet dwang, maar lieft zonder dwang
onder ik dwang hatelijk vind. Praktische
middelen om het doel te bereiken, ken ik niet,
dat is mijn zaak niet. Ik voel alleen
het beginsel: ~~met of zonder dwang, maar~~
lieft zonder dwang, ~~en Vlaamsche hooger school.~~
maar desnoods mîet dwang, omdat het hier een
al te lang verwaarloosd recht der Vlamingen
geldt: een Vlaamsche Hoogeschool!

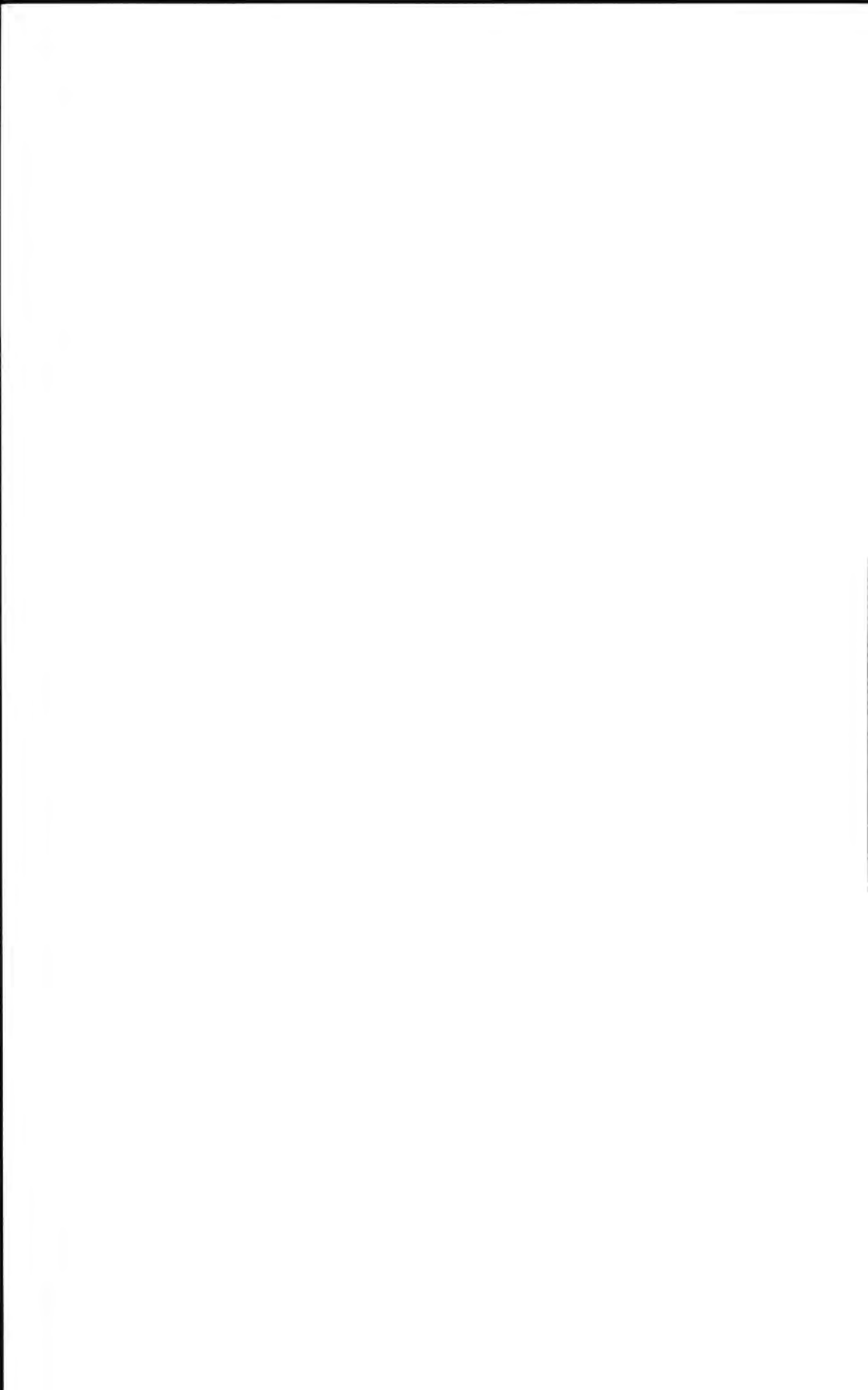
Ik ben geen vijand van het Fransch
en zal het nooit worden. Ik vind het
Fransch een mooie, zijke taal, en die ons,
Vlamingen, als vreemde taal, onnuttig
veel dichtter bij staat dan het Duitsch of
het Engelsch. Ik men: wij Vlamingen

Voelen eerder Fransch, dan we Duitsch of
 Engelsch zullen voelen. Daarom kon ik nooit
 meegaan met dat soort van flaminganten
 (ik geloof dat ik, gelukkig, te langzamer zelligamer worden)
 die hun liefde voor hun moedertaal meenen
 te uitbreiden, door op 't Fransch te schelden. Dat
 vind ik ellendig, bekrompen en verschriklijk.
 Het is des duidelijc met mij: al ben ik
 Vlaming door en door, toch blijf ik een vriend
 en een bewonderaar van 't Fransch.

Van Nu en Straks vond het niet aardig
 dat ik van hen scheide, maar dat kon
 niet anders. Ik kwam toen in den tijd van mijn
 groote productie en had meer reizende noodig
 dan zij mij konden bieden. Wij zijn trouwen in
 goede relaties met elkander gebleven.

Handschrift van Cyriel Buysse door Dr. Marc Galle in 1966 ontdekt tijdens een
 onderzoek naar de manuscripten die nog in het bezit van de Erven zijn (Deurle).

desnoods met dwang, omdat het hier een al te lang verwaarloosd recht der Vlamingen geldt : een Vlaamsche Hoogeschool !”

Uit deze passus leiden we af dat deze tekst werd geschreven vóór 1930, althans vóór 5 april 1930, dit is de dag waarop de wet die het taalregime van de Gentse Universiteit regelde, in werking trad. Zeer belangrijk is dat Buysse hier voor het eerst, bij ons weten, het geweld dat voor deze zaak werd getoond of nog zou worden getoond, verantwoord vindt. Deze uitspraak lijkt ons belangrijk omdat Buysse steeds in zijn scheppend werk en in zijn essayistisch werk onverschillig welk geweld kordaat heeft veroordeeld. Was dit een wraak op Paul Fredericq die de vervlaamsing van de universiteit een utopie had genoemd¹⁴ ? En zich zelfs tegen de volledige vervlaamsing van de Gentse Universiteit had verzet¹⁵ ? En terwille van zijn weigering om in 1916 les te geven in het Nederlands de haat van vele vlaamsgezinden tegen hem had doen oplaaien ? Dit blijft nog altijd een veronderstelling. Hoe dan ook, hier hebben we een nieuw bewijs van het feit dat Buysse vóór een nederlandstalige universiteit was. Dit had hij in 1929 al gezegd tijdens een interview dat verscheen in *L'Indépendance Belge*¹⁶ : „Que l'on finisse donc une fois pour toutes en donnant aux Flamands une université intégralement flamande. (...) qu'on la place à Gand ou ailleurs, peu m'importe : ce que je juge essentiel et indispensable, c'est la création d'une université réellement, intégralement flamande.”

Buysse betoogt verder : „Ik ben geen vijand van het Fransch en zal dat nooit worden. Ik vind het Fransch een mooie, rijke taal, en die ons, Vlamingen, als vreemde taal, oneindig veel dichter bij staat dan het Duitsch of het Engelsch. Ik meen : wij Vlamingen voélen eerder Fransch, dan we Duitsch of Engelsch zullen voelen. Daarom kan ik nooit meegaan met dat soort van flaminganten (ik geloof dat ze, gelukkig, hoe langer hoe zeldzamer worden) (dit werd nadien bijgeschreven, M. G.) die hun liefde voor hun moedertaal meenen te uiten, door op 't Fransch te schelden. Dat vind ik ellendig bekrompen en verachtelijk. Het is dus duidelijk met mij : al ben ik Vlaming door en door, toch blijf ik een vriend en een bewonderaar van 't Fransch.”

Ook hieruit leren we niets nieuws. Maar het lijkt alsof Buysse vreesde dat men hem nog altijd voor een niet-„door en door”-Vlaming zou blijven houden. In *Uleken* had hij al bewezen aan welke zijde hij stond. Toch wou hij ook op deze wijze nog eens

14. Vgl. L. Picard, *Geschiedenis van de Vlaamse en Groot-Nederlandse Beweging*, Antwerpen 1959, blz. 143.

15. *Ibid.*, blz. 114.

16. 26 augustus 1929.

bevestigen welke zijn visie op het Vlaams probleem was. Aldus lijkt heel het leven van deze auteur één boetetocht te zijn geweest voor wat hij ooit eens in zijn jonge jaren in een bui van ontmoediging had geschreven.

Het manuscript, waarover ik het heb, eindigt op zes haastig geschreven regels, als het ware geschreven door iemand die het einde van zijn leven voelt naderen en wenst dat na zijn dood over hem geen misverstand zou blijven bestaan. Dit is, bij mijn weten, de enige plaats waar Buysse zijn houding tegenover *Van Nu en Straks* rechtvaardigt. Volledigheidshalve dien ik erop te wijzen dat hij in zijn berucht artikel van 1897 dit tijdschrift het enig behoorlijke in Vlaanderen had genoemd. De tekst luidt als volgt :

„Van Nu en Straks vond het niet aardig dat ik van hen scheidde, maar dat kon niet anders. Ik kwam toen in den tijd van mijn groote productie en had meer ruimte noodig dan zij mij konden bieden. Wij zijn trouwens in goede relaties met elkaar gebleven.”

Dat Buysse dit schreef bewijst in de eerste plaats dat ook dit probleem hem tot het einde van zijn leven heeft beziggehouden. Voor ons is het interessant te onderzoeken wat hij bedoelde met : „Ik kwam toen in den tijd van mijn groote productie en had meer ruimte noodig dan zij mij konden bieden”. Ik heb al gezegd dat Buysse vóór 1897 in geldnood verkeerde. In het Letterkundig Museum van Den Haag trof ik een brief aan die Buysse in 1890 aan Willem Kloos schreef. Hij drong aan op spoedige uitbetaling van zijn honorarium. Buysse was toen 29 jaar. Zoals blijkt uit een brief aan Virginie Loveling¹⁷ was hij in Nederland gaan zoeken welke tijdschriften hem een behoorlijk honorarium konden geven. Het was in diezelfde periode dat hem door de andere redacteurs van *Van Nu en Straks* om geld werd gevraagd.

G. Schamelhout, de beheerder van *Van Nu en Straks*, vroeg geregeld of hij iets zou willen insturen (1895)¹⁸. Buysse wou echter dat zijn geschriften zouden renderen. In 1894 plaatst hij de romans *Sursum Corda* en *Wroeging* respectievelijk in *De Gids* en *Nederland*. *Sursum Corda* werd in hetzelfde jaar door P. N. van Kampen uitgegeven in twee delen, samen 402 bladzijden. *Wroeging* publiceerde hij als boek bij Loman en Funke (1895). Het verhaal *Wroeging* omvat 152 bladzijden in deze uitgave. In 1895 verscheen *Mea Culpa* als voor-publicatie in *De Gids*. In boekvorm publiceerde hij deze roman het volgend jaar bij H. J. W. Becht : 202 bladzijden !

17. 28 november 1894. Bewaard in de Universiteitsbibliotheek te Gent.

18. Brief bewaard in het A.M.V.C.

In 1895 nam *Nederland Op 't Blauwhuis* op. Loman en Funke gaven dit werk uit in 1897 : 260 bladzijden.

Het is ons nog niet mogelijk exact te bepalen welk honorarium hem deze publicaties in Nederland hebben opgeleverd. Maar wat Louis Couperus' voor-publicaties betreft, lezen we bij Pierre H. Dubois¹⁹, dat *De Gids* voor de publicatie van Couperus' *Wereldvrede* (464 bladzijden) ongeveer 800 gulden aan de auteur moet betaald hebben. Een kantoorbediende, zegt Dubois, verdiende in die tijd 15 à 20 gulden per week.

Zoals ik boven al meedeelde, schreef August Vermeylen reeds in 1897, enige tijd na het beruchte artikel van Buysse, dat hij hierop in *Van Nu en Straks* antwoordde omdat Buysse vroeger een „opsteller” van dit tijdschrift was geweest. In 1895, dus twee jaar voordien, moest Buysse al via de gloednieuwe secretaris Schamelhout vernemen dat *Van Nu en Straks* opnieuw zou verschijnen¹⁸. Dit alles, alsmede het document dat ik hier ter kennis heb gebracht, wijst erop dat een aantal critici zich vergisten toen ze Buysse verwijdering van *Van Nu en Straks* in een causaal verband brachten met zijn artikel over *Flamingantisme en Flaminganten*. Ik geloof dat de filologen die deze periode, de geschiedenis van *Van Nu en Straks* of Buysse zelf zullen bestuderen, met deze constatering rekening zullen dienen te houden.

19. *Couperus en de materie in Over Louis Couperus*, door F. Bordewijk, e.a., Amsterdam 1952, blz. 40.